

Oroitzapenezko ekintzak eta
biktimen aitortza sustatzen
laguntzeko udalei eskaintzen
zaien agiri informatiboa

Euskal kasuan izandako
bizitzeko eskubidearen
aurkako urraketen
argazkiak, **herriz herri**

Azpeitia, 1960-2010

(Bigarren edizioa)

2016ko azaroa

EUSKO JAURLARITZA

GOBIERNO VASCO

LEHENDAKARITZA
Bakegintza eta Bizkidetzarako
Idazkaritza Nagusia
Biktimen eta Giza Eskubideen Zuzendaritza

PRESIDENCIA
Secretaría General para la Paz
y la Convivencia
Dirección de Víctimas y Derechos Humanos

Oroitzapenezko ekintzak eta
biktimen aitortza sustatzen
laguntzeko udalei eskaintzen
zaien agiri informatiboa

Euskal kasuan izandako
bizitzeko eskubidearen
aurkako urraketen argazkiak,
herriz herri

Azpeitia, 1960-2010

Bigarren edizioa

2016ko azaroa

Bakegintza eta Bizikidetzarako Idazkaritza Nagusia
Biktimen eta Giza Eskubideen Zuzendaritza

EUSKO JAURLARITZA

GOBIERNO VASCO

LEHENDAKARITZA
Bakegintza eta Bizikidetzarako
Idazkaritza Nagusia
Biktimen eta Giza Eskubideen Zuzendaritza

PRESIDENCIA
Secretaría General para la Paz
y la Convivencia
Dirección de Víctimas y Derechos Humanos

Aurkibidea

Aurkezpena. 6

I. Bizitzeko eskubidearen **urraketak**.

1. ETA, ETAm eta Komando Autonomoek bizitzeko eskubidearen aurka egindako urraketak. 9
 2. Segurtasun-indarrek bizitzeko eskubidearen aurka egindako urraketak. 21
-

II. Behar beste argitu ez diren **kasuak**. 23

Erabilitako iturri eta zerrendak. 27

Aurkezpena

2015eko irailaren 4an, Eusko Jaurlaritzako Bakegintza eta Bizikidetzarako Idazkaritza Nagusiak jendaurrean aurkeztu zituen “Euskal kasuan izandako bizitzeko eskubidearen aurkako urraketan argazkiak, herriz herri (1960-2010)” izeneko dokumentuak. Guztira, 130 liburuxka dira, beste horrenbeste udalerriri buruzkoak. Ekitaldia egin zen Gogora – Memoriaren, Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Institutuaren egoitzan, Iñigo Urkullu buru zela, eta, han, liburuxka hauek banatu zitzaizkien alkateei.

Erretratu bakoitzak 1960 eta 2010 bitartean herri bakoitzean gertatu diren indarkeriazko heriotzen inguruan dagoen informazioa ematen du; betiere euskal kasuarekin lotuta dauden edo egon daitezkeen heriotzei buruzkoa. Helburua da memoriari buruzko udal-politika sustatzeko informazioa ematea, eta biktimengana eta haien senitartekoengana hurbiltzea. Egia esan, berehalakoan nabaritu zen dokumentu horiek udalen esku utzi izanaren eragina. Izan ere, 2014arekin alderatuta, laukoiztu egin zen 2015eko azaroaren 10ean Memoriaren Eguna ospatu zuten udalen kopurua.

Lehen edizio haren aurkezpenean argi adierazi zenez, bildutako kasuetatik gehienetan, dagoen informazioa bat dator eta nahikoa da. Dena den, kasu batzuei buruz, batez ere hirurogeiko hamarkadan, hirurogeita hamarreko hamarkadan eta laurogeiko hamarkada oso hasita zegoen arte izandakoetan, ez dago nahikoa informaziorik edo bertsio kontraesankorrek eta datu nahasgarriak agertzen dira; horrenbestez, oraindik ezin da azken ondorioa atera. Alde horretatik, beraz, azpimarratu zen lan hori ezin zela behin betiko amaitutzat eman, eta zabalik zegoela osatuz joateko.

Aurkezpena egin zenetik, ekarpen eta kontsulta ugari egin dituzte eraginpekoek, udalek zein herritarrek. Eta ohar horiei esker, asko hobetu da hasierako dokumentua. Hala, hartutako konpromisoa garaiz bete ahal izan da, eta prest da bigarren edizioa: 2016ko azarotik, udalen esku da, eta herritarrek ere eskura dezakete Gogoraren eta Bakegintza eta Bizikidetzako Idazkaritza Nagusiaren weguneetan.

Data horretatik aurrera eta bi webgune horietan, beste informazio-gune bat ireki da, “Aitortutako biktimak” izenburupean: informazio zehatza ematen du lege-arau baten babesean errekonozitu diren biktimei buruz. Terrorismoaren biktimei dagokienez, 1960tik aitortutako kasuak biltzen ditu, biktimei erreparazioa egiteko onartu diren legeak oinarritzat hartuta: 29/2011 Legea, 32/1999 Legea (Estatuko araudia) eta 4/2008 Legea (araudi autonomikoa). Funtzionario publikoek bizitzeko eskubidea urratu dieten biktimei dagokienez, 107/2012 Dekretuak aitortutako kasuak jaso dira, 1960tik 1978ra bitartekoak.

Aitortutako biktima horiez gain, badira aitortzeke dauden biktimak ere. Horietako asko datozen urteotan uztailaren 28ko 12/2016 Legea garatu zain daude: Eusko Legebiltzarrean onartu berri da, Euskal Autonomia Erkidegoan giza eskubideen urraketak jasan dituzten biktimei errekonozimendua eta erreparazioa emateko. Beste kasu batzuk, berriz, ez daude argi ikerketarik egin ez zelako, bertsio kontrajarriak daudelako, urraketak nork edo zergatik egin zituen argi ez dagoelako edo ebazpen judizialaren zain daudelako.

Puntu honetan, beraz, bi datu-baseak elkarren osagarri dira. “Aitortutako biktimak” izeneko gunean, lege baten babesean aitortpena jaso duten biktimei buruzko informazioa biltzen da. *Udal-erretratuak* ez dira biktimei errekonozimendu ofiziala emateko agiri ofizialak, informazioa ematekoak baino. Zerrenda horretan, aitortutako biktimei buruzko informazioa ematen da, batetik, eta prozedura judizial bidez edo lege batek babestutako administrazio-egintza baten bidez aitortpena jaso zain dauden biktimena ere bai, bestetik.

60/147 Ebazpena da nazioarteko zuzenbideak biktimei zuzendutako politikak egiteko duen bitartekorik garrantzitsuen; Nazio Batuen Batzar Nagusiek onartu zuten, 2005ean. Ebazpen horren 9. artikuluan berariaz jasota dago pertsona bat biktimatzat hartuko dela, alde batera utzita kasua judizialki erabat argitu den ala ez. Horrela izan ez balitz, terrorismoaren edo bestelako indarkerien biktimak ezin izango lirateke biktimatzat hartu, baldin eta kasu horiek epaitu edo argitu gabe baleude, eta, ildo horretatik, ezin izango litzazieke erreparaziorik egin errekonozimendu-lege batek babestutako administrazio-egintza baten bidez.

Ez dira sartu *Udal Erretratu* hauetan nazioarteko zuzenbidearen estandar horien arabera bizitzeko eskubidearen urraketatzat hartu ezin daitezkeen kasuak, gertatutako unean zegoen indarkeria testuinguruarekin lotura zuzena izanik ere. Hor sartzen dira suizidioak, istripuak, indarkeriazko ekintza batean gertatutako heriotzak, polizia-kidegoen artean egindako ustekabeko tiroak...

Oinarri horien gainean, *Udal Erretratuak* egiteko, biktimei buruz argitaratuta dauden zerrenda guztiak aztertu dira: Barne Ministerioak, Nafarroako Gobernuak, Eusko Jaurlaritzak, biktimen elkarteek, komunikabideek zein egile partikularrek egindakoak. Udalerrri bakoitzeko liburuxkan sartu dira hala bere lur-eremuan izan diren biktimak, nola, ekintza bera beste nonbait gertatuta ere, herri horretakoak diren edo bertan bizi diren biktimak.

Bi ataletan egituratu da edukia: lehenengoan, bizitzeko eskubidearen urraketa nahikoa frogatutaz dagoen kasuak jasotzen dira, egileen eta hurrenkera kronologikoaren arabera antolatuta. Bigarrean, berriz, nahikoa argitu ez direla-eta kalifikazio hori behin betiko baietsizat ezin eduki dezaketen kasuak biltzen dira.

EAEko udalek adierazitako behar batetik sortu zen lan hau; izan ere, memoria-ekitaldiak sustatzeko orduan, ez zuten nahikoa informazio udalerrian izandako biktimei buruz. Dokumentu honek tresna erabilgarria izan nahi du udal-arduradunek memoriari buruzko proiektuak egiteko orduan herriko informazio guztia eskura izan dezaten.

Azken batean, iraganean nozitutako terrorismoaren eta indarkeriaren aurrean memoria kritikoa bultzatzeko betebeharrak instituzionalari erantzutea da kontua. Biktimen oroimena bizirik iraunarazteko memoria, eta orainaldian eta etorkizunean giza eskubideekiko behin betiko konpromisoa helarazten duena, bereziki, bizitzeko eskubidearen eta pertsonen duintasunaren errespetuarekiko konpromisoa.

Garrantzitsua da argi izatea memoriaren politika publiko baten helburua ez dela *omenaldiak* egitea. Bi helburu nagusi ditu, eta zentzu sozial eta politiko sakonagoa dute helburu horiek: biktimei dagokienez, gertatutakoa gogoraraztea, jasan zuten bidegabekeria aitortzea, eta haienganako elkartasuna adieraztea beste behin ere, eta, gizarteari dagokionez, berriz, gogoeta kritikoa sustatzea iraganean gertatutakotik berriz ere gertatu behar ez duenaz hausnartzeko, edo, aitzitik, gertatutako horretatik azpimarratu behar denaz hausnartzeko.

Liburuxka hauetako bakoitza berriz ere gertatu behar ez duenaren eta ahaztu behar ez denaren erretratu da. Dokumentuaren izenburuan *erretratua* hitza jasotzen da, erretratuak gizakiaren irudia erakusten duelako; aurpegia, begiak eta espresioa dituelako. Erretratuak pertsona jakin bat irudikatzen du; izen, abizen, familia, lagun, istorio, amets eta proiektuak dituen pertsona jakin bat. Biktimen sufrimendu bidegabekia hezur-mamitzen duten aurpegiaren erretratua duzu dokumentu hau.

I. Bizitzeko eskubidearen **urraketak**

1. **ETA, ETAm** eta **Komando Autonomoek** bizitzeko eskubidearen aurka egindako urraketak

1

Gregorio Posada Zurron

Data: 1974/04/03.

Adina: 33 urte.

Non jaioa: Villaferrueña (Zamora).

Bizilekua: Azpeitia (Gipuzkoa).

Seme-alabak: Bi alaba.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Guardia Zibilaren kabo lehena. Azpeitiko Guardia Zibilaren Informazio Taldeko burua.

Egilea: ETA (banaketa gertatu baino lehen).

Heriotza-lekua: Azpeitiko (Gipuzkoa) Juan XXIII.a kalean zehar Seat 850 batean uniforme eta guzti zihoala.

Prozedura: Su-armaz egindako atentatua. Errifle automatikoekin metrailatu zuten.

2

Francisco Gomez Gomez-Jimenez

Data: 1979/01/13.

Adina: 28 urte.

Non jaioa: Almería.

Seme-alabak: Bi seme-alaba.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Hiru urte zeramatzan Guardia Zibilean.

Egilea: ETAm.

Heriotza-lekua: Goizaldeko 3etan, Loiola eta Azpeitia arteko ezponda batean jarritako lehergai-lu bat leherrarazi eta Francisco Gomez zihoan Land Roverra airean atera zen.

Prozedura: Sistema elektriko bidez urrutitik aktibatutako torloju-bonba bat leherrarazita.

Datu gehigarriak: Beste bi guardia zibil hil ziren: Miguel Garcia Poyo eta Francisco Mota Calvo. Beste agente bat ere zauritu zuten: Juan Muñiz Sanchez.

3

Miguel Garcia Poyo

Data: 1979/01/13.

Adina: 29 urte.

Non jaioa: San Martín de Pedroso (Zamora).

Seme-alabak: Hiru seme-alaba.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Guardia Zibila.

Egilea: ETAm.

Heriotza-lekua: Goizaldeko 3etan, Loiola eta Azpeitia arteko ezponda batean jarritako lehergai-lu bat leherrarazi eta Miguel Garcia Poyo zihoan Land Roverra airean atera zen.

Prozedura: Sistema elektriko bidez urrutitik aktibatutako torloju-bonba bat leherrarazita.

Datu gehigarriak: Beste bi guardia zibil hil ziren: Francisco Gomez Gomez-Jimenez eta Francisco Mota Calvo. Beste agente bat ere zauritu zuten: Juan Muñoz Sanchez.

4

Francisco Mota Calvo

Data: 1979/01/13.

Heriotza-data: 15/01/1979.

Adina: 29 urte.

Non jaioa: Frechilla (Palentzia).

Destinoa: Gipuzkoako Guardia Zibilaren Komandantziako Lehergailuak Desaktibatzeke Taldea.

Seme-alabak: Bi seme-alaba.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Guardia zibila, Tedax-eko teknikaria.

Egilea: ETAm.

Heriotza-lekua: Loiola eta Azpeitia artean.

Prozedura: Aurreko gauean detektatu ez zuten pakete susmagarri bat aztertzen ari zirela, lehergailuak eztanda egin zuen.

Datu gehigarriak: Beste bi guardia zibil hil ziren: Francisco Gomez Gomez-Jimenez eta Miguel Garcia Poyo. Beste agente bat ere zauritu zuten: Juan Muñiz Sanchez.

5

Antonio Ales Martinez

Data: 1979/11/28.

Adina: 19 urte.

Non jaioa: Cuenca.

Destinoa: Azpeitiko (Gipuzkoa) Guardia Zibilaren kuartela.

Seme-alabak: Ezkongabea.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Guardia Zibila.

Egilea: ETAm.

Heriotza-lekua: Azpeitiko Izaro tabernan.

Prozedura: Su-armaz egindako atentatua.

Datu gehigarriak: Atentatu berean, beste bi guardia zibil hil ziren: Angel Garcia Perez eta Pedro Sanchez Marfil. Azken horrekin batera zegoen haren emaztea, haurdun zegoena, baina ez zuten zauritu, taldetik apartatu baitzuten.

6

Angel García Pérez

Data: 1979/11/28.

Adina: 20 urte.

Non jaioa: Vitigudino (Salamanca).

Destinoa: Azpeitiko (Gipuzkoa) Guardia Zibilaren kuartela.

Seme-alabak: Ezkongabea.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Guardia Zibila.

Egilea: ETAm.

Heriotza-lekua: Azpeitiko Izaro tabernan.

Prozedura: Su-armaz egindako atentatua.

Datu gehigarriak: Atentatu berean, beste bi guardia zibil hil ziren: Antonio Ales Martinez eta Pedro Sanchez Marfil. Azken horrekin batera zegoen haren emaztea, haurdun zegoena, baina ez zuten zauritu, taldetik apartatu baitzuten.

7

Pedro Sánchez Marfil

Data: 1979/11/28.

Adina: 20 urte.

Non jaioa: Moreda (Granada).

Destinoa: Azpeitiko (Gipuzkoa) Guardia Zibilaren kuartela.

Seme-alabak: Emaztea haurdun zegoen.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Guardia Zibila.

Egilea: ETAm.

Heriotza-lekua: Azpeitiko Izaro tabernan.

Prozedura: Su-armaz egindako atentatua.

Datu gehigarriak: Atentatu berean, beste bi guardia zibil hil ziren: Angel Garcia Perez eta Antonio Ales Martinez. Pedro Sanchezen emaztea, haurdun zegoena, ez zuten zauritu, taldetik apartatu baitzuten.

8

Ignacio Lasa De Rezola

Data: 1980/12/06.

Adina: 38 urte.

Non jaioa: Azpeitia (Gipuzkoa). Hileta Soreasu auzoko elizan egin zuten.

Seme-alabak: Ezkongabea.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Industrialaria. Taberna baten jabea zen.

Egilea: Komando Autonomo Antikapitalistak.

Heriotza-lekua: Lasaoko bere tabernan.

Prozedura: Galdeketa baten ostean, su-armaz hil zuten. Ostatuan zegoen pertsona bakarra, biktimaren izeba bat, eraman zuten ostatuko jangelara, eta biktimari hainbat galdera egin ondoren, tiro egin zioten.

9

Francisco Machio Martos

Data: 1983/06/07.

Adina: 31 urte.

Non jaioa: Hornachos (Badajoz).

Bizilekua: Azpeitia (Juan XXIII.a kalea).

Seme-alabak: Ezkongabea.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Langabea. Fernando Olaizola altzari-fabrikako langilea izan zen.

Egilea: Komando Autonomo Antikapitalistak.

Heriotza-lekua: Azpeitiko (Gipuzkoa) Amaya tabernako barra ondoan.

Prozedura: Su-armaz egindako atentatua.

10

Inaxio Uria Mendizabal

Data: 2008/12/03.

Adina: 71 urte.

Non jaioa: Azpeitia (Gipuzkoa).

Seme-alabak: Bost seme-alaba.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Altuna y Uria eraikuntza-enpresaren jabea.

Egilea: ETA.

Heriotza-lekua: Enpresatik irten eta Kiruri jatetxera kartetan jokatzera zihoala, hiru tiro egin zizkioten.

Prozedura: Su-armaz egindako atentatua.

I. Bizitzeko eskubidearen **urraketak**

2. **Segurtasun-indarrek** bizitzeko eskubidearen aurka egindako urraketak

1

Angel Otaegi Etxeberria

Data: 1975/09/27.

Adina: 33 urte.

Non jaioa: Nuarbe (Gipuzkoa), Beizama eta Azpeitia artean.

Seme-alabak: Ez zuen seme-alabarik.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: ETAko kidea, hasieran langileen frontean. Lehenago, EGIkoa izan zen. Zumarragako Irimo enpresan aritu zen lanean, hainbat tailerretan eta Orioko arrantzatza-ontzi batean.

Egilea: Guardia Zibileko boluntarioen fusilamendu-pelotoia.

Heriotza-lekua: Burgosko Villalónko kartzelako baratzea.

Prozedura: Heriotza-zigorra, fusilamendua.

Datu gehigarriak: Heriotza-agirian "shock traumatikoa" aipatzen da heriotzaren arrazoi moduan. Gerra Kontseilu sumarisimoa, ez zuen defentsarako astirik izan, epaiketan zehar akusazioak aldatu ziren eta zuzeneko komunikazio "erreserbatuak" egon ziren epaile militarren eta Gobernuaren artean. Familiari ez zioten utzi epaiketa-aretoan sartzen. Egun berean fusilatu zituzten beste lau pertsona: Juan Paredes etakidea, Bartzelonan fusilatua; eta FRAPeko kideak: Ramón García Sanz, Humberto Baena Alonso eta José Luis Sánchez-Bravo, Hoyo de Manzanaresen. Eusko Jaurlaritzaren aitortza jaso du, ekainaren 12ko 107/2012 Dekretuaren bidez.

II. Behar beste argitu ez diren **kasuak**

1

Pedro Mari Isart Badiola

Data: 1984/03/22.

Adina: 23 urte.

Non jaioa: Azpeitia (Gipuzkoa).

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Komando Autonomoetako kidea. GAIko kide izana. Bitan atxilotu zuten. Lehenengo atxilotzearen ondorioz, hiru hilabete eman zituen ospitalean. 1982an, 21 urte zituela, hirugarren aldiz atxilotzera zihoazenean, Ipar Euskal Herrira ihes egitea erabaki zuen.

Egilea: Guardia Zibilaren eta Poliziaren operazio batean.

Heriotza-lekua: Pasaiaiko badian.

Prozedura: Su-armaz egindako tiroak, baita posta-tiroak ere. Komando Autonomoetako beste lau kideekin badian sartzen ari zela txalupa pneumatiko batean, Poliziako eta Guardia Zibileko agenteek tiro egin zieten lehorreratzera zihoazela.

Datu gehigarriak: Argibide urriko kasua. Gertaera berean hil ziren Dionisio Aizpuru Arbelaiz, Rafael Delas Aizkorbe eta José Maria Izura Sanz, denak Komando Autonomoetako kideak. EAJk eta EEk salatu zuten ekintza hura "fusilamendu" bat izan zela. Bizirik ateratako lekuko bakarraren arabera (*Berria*, 2014/03/21), haietako bi metro bateko distantziara hil zituzten, lurrean inolako babesik gabe zeudenean. Autopsiak 113 jaurtigai kontatu zituen lau gazteen gorputzetan, eta oso gertutik egindako tiroak. Informazio gehiago nahi duenak, 1984ko maiatzaren 30eko *El Pais* egunkarira jo dezake. Kasuaren inguruko ikerketak birritan abiarazi dira, baita bertan behera utzi ere.

2

Dionisio Aizpuru Arbelaiz

Data: 1984/03/22.

Adina: 23 urte.

Non jaioa: Azpeitia (Gipuzkoa).

Lanbidea: Delineazio-ikasketak egin zituen Azkoitiko Lanbide Eskolan. Komando Autonomo Antikapitalistetako kidea. 1983an, Ipar Euskal Herrian errefuxiatu zen.

Egilea: Guardia Zibilaren eta Poliziaren operazio batean.

Heriotza-lekua: Pasaia badi.

Prozedura: Su-armaz egindako tiroak, baita posta-tiroak ere. Komando Autonomoetako beste lau kideekin badi sartzen ari zela txalupa pneumatiko batean, Poliziako eta Guardia Zibileko agenteek tiro egin zieten lehorreratzera zihoazela.

Datu gehigarriak: Argibide urriko kasua. Gertaera berean hil ziren Pedro Mari Isart Badiola, Rafael Delas Aizkorbe eta José María Izura Sanz, denak Komando Autonomoetako kideak. EAJk eta EEk salatu zuten ekintza hura "fusilamendu" bat izan zela. Bizirik ateratako lekuko bakarraren arabera (*Berria*, 2014/03/21), haietako bi metro bateko distantziara hil zituzten, lurlean inolako babesik gabe zeudenean. Autopsiak 113 jaurtigai kontatu zituen lau gazteen gorputzetan, eta oso gertutik egindako tiroak. Informazio gehiago nahi duenak, 1984ko maiatzaren 30eko *El País* egunkarira jo dezake. Kasuaren inguruko ikerketak birritan abiarazi dira, baita bertan behera utzi ere.

Erabilitako iturri eta zerrendak

- ABC: *ABC Especiales, Todas las víctimas del terror*, www.abc.es/especiales/eta/victimas
- Alonso, Rogelio, Florencio Domínguez y Marcos García Rey, *Vidas rotas. Historia de los hombres, mujeres y niños víctimas de ETA*, Espasa, Madril, 2010.
- Arartekoa: *Euskadin terrorismoaren biktimei erakundeek emandako arreta*, Eusko Legebiltzarrari egindako txosten berezia, 2009ko ekaina.
- Argituz (Giza Eskubideen Aldeko Elkarte), www.argituz.org
- Arovite, Valentin de Foronda Gizarte Historiarako Institutua (UPV-EHU). www.arovite.com/bases-de-datos/
- AVT (Terrorismoaren Biktimen Elkarte). www.avt.org
- Barne Ministerioa. www.interior.gob.es/
- Calleja, Jose Maria; Sanchez-Cuenca, Ignacio: *La derrota de ETA. De la primera a la última víctima*, Adhara, Madril, 2006.
- Covite (Euskal Herriko Terrorismoaren Biktimen Elkarte). www.covite.org
- Egin: *Anuarios 1977-1982 eta Anuarios 1982-1997*.
- El Correo. <http://especiales.elcorreo.com/2006/eta/index.html>
- El País: *Las Víctimas*. www.elpais.com/especial/eta/victimas.html
- Euskal Memoria Fundazioa: *Datu-basea*. www.euskalmemoria.com
- Eusko Jaurlaritz. www.lehendakaritza.ejgv.euskadi.net/r48-subpaz/es/
- Fernando Buesa Blanco Fundazioa (dokumenta- zio- eta ikerketa-zentroa). www.fundacionfernandobuesa.com
- Fonseca, Carlos (koord.). 1960. eta 2014. *urteen artean hildakoak eragindako erakunde terroristen atentatuen auzibideari buruzko txostena. Euskal kasua*. Bakegintza eta Bizikidetzarako Idazkaritza Nagusiaren enkarguz egina. Eusko Jaurlaritz. 2014ko abendua.
- Giza Eskubideen Zuzendaritza: *Motibazio politikoko indarkeria-egoeran gertatutako giza eskubideen urraketen eta sufrimendu bidegabeen biktimei buruzko txostena*, Gasteiz, Eusko Jaurlaritz, 2008. www.lehendakaritza.ejgv.euskadi.net/r48-subpaz/es
- Juan March Fundazioa. Espainiako trantsizioari buruzko Linz artxiboa. CEACS. www.march.es/ceacs/biblioteca/proyectos/Linz/

- Lazkaoko Beneditarren Fundazioaren Dokumentaziounea. www.lbfundazioa.org
- Libertad Digital: *In Memoriam: No olvidar lo inolvidable*. www.blogs.libertaddigital.com/in-memoriam/
- Marrodan, Javier; Araluce, Gonzalo; Garcia de Leaniz, Rocio; Jimenez, Maria: *Relatos de plomo. Historia del terrorismo en Navarra 1960-86*, Iruñea, Nafarroako Gobernua, 2013.
- Nuñez, Luis (koord.): *Euskal Herria y la Libertad* (8 lib.), Tafalla, Txalaparta, 1993.
- Pulgar Gutierrez, Belen: *Víctimas del Terrorismo: 1968-2004*, Madril, Dykinson, 2004.
- Terrorismoaren Biktimen Fundazioa. www.fundacionvt.org
- Terrorismoaren Biktimen Fundazioa: *Asesinatos de ETA en Álava*. www.alava.net
- Terrorismoaren Biktimei Laguntzeko Zuzendaritza: *Kontrolatu gabeko taldeen, eskuin muturreko taldeen eta GALen terrorismoak eragindako biktimei buruzko txostena*, Gasteiz, Eusko Jaurlaritza, 2008. www.interior.ejgv.euskadi.net/r42440/es/contenidos/informacion/informacion_documentos_interes/es_document/adjuntos/informe%20final.pdf
- Vasco Press Agentzia: "Crónica de documentación y actualidad", 1.176. alea, 2004ko abuztua.
- Zenbait egunkari: *ABC, Berria, Deia, Diario de Noticias, Egin, El Correo, El Diario Vasco, El Mundo, El País, Euskaldunon Egunkaria, Gara, Hitz, La Razón, La Vanguardia, Noticias de Álava, Noticias de Gipuzkoa*.